

VLT Onsdag 14 november 2018

5

Mejeristen Claes Sandström någon gång under 1950-talet.

FOTO: OKAND

Jag vill revanschera farsan, i verkligheten fick han aldrig sjunga i Missionskyrkans kör exempelvis, men det får han i min bok.

Gunnar Sandström

Tron, smöret och kärleken

I romanen "Tron, smöret och kärleken" skildrar Västeråsförfattaren Gunnar Sandström sin pappa mejeristen Claes Sandströms liv. Det är också en berättelse om folkhemmets framväxt och det svenska samhällets kraftiga förändring under 1900-talet.

- Jag ville lära känna farsan och revanschera honom, säger Gunnar Sandström.

*"Född i juni
En härlig försommardag
Pingstdagen 1911.
Det brukade min
Mamma ofta tala om
För mej då jag var liten.
Går snart in
i mitt 8:e decennium."*

De poetiska orden är Claes Sandströms och de inleder hans son Gunnar Sandströms roman om sin pappa, smålänningen som 1943 kliver på ett tåg i Jönköping och emigrerar till det för honom exotiska Malå i Västerbottens inland. Som nyutexaminerad från Mejeriskolan i Åtvidaberg fick Claes Sandström (heter Bertil i romanen) arbete på Malå mejeri och där ställdes han inför utmaningen att med sin breda kronobergskas stumma r göra sig förstådd och samtidigt försöka förstå Malåböndemas sävliga dialekt.

Claes Sandströms livsöde är en berättelse om det svenska samhällets utveckling under några avgörande decennier efter andra världskriget. Han är en del

av väckelserörelsen och genom sitt arbete inom mejerinäringen blir han också vittne till det storskaliga Sveriges framväxt med sammanslagningar, urbanisering och lantbrukets försvagning.

- Jag tänkte inte så mycket på det när jag skrev boken, jag ville först och främst lära känna farsan bättre. Men skönlitteratur kan också levandegöra historien bättre, som när man på utbildningar som komplement använder romaner för att gestalta fakta, säger Gunnar Sandström.

Sedan han tog examen på socialhögskolan i Umeå har Gunnar Sandström bott och arbetat i Västerås, där han fick sin första tjänst som socialarbetare. Gunnar Sandström har skrivit ett par fackböcker rörande sitt yrke, men det är först som pensionär som det skönlitterära skrivandet blommat ut. Under de senaste sex åren har Gunnar Sandström gett ut en diktsamling, en

Västeråsförfattaren Gunnar Sandström har skrivit en roman om sin far, mejeristen Claes Sandström. FOTO: ERIK JERSENIUS

novellsamling, en bok med kåserier och en tankebok om åldrandet. "Tron, smöret och kärleken" är hans första roman.

- Skrivandet kom sent för mig, det var först efter att jag fick göra ett sommarprogram på P4 Västmanland som det lossnade.

Syftet med att skriva boken om sin pappa var i hög grad personligt, men under det två år långa arbetet med boken har Gunnar Sandström ägnat mycket tid åt efterforskningar. Han har gått igenom de olika arkiven (de som finns kvar, många av de gamla mejeriföreningarnas protokoll och dokument tycks ha försvunnit i takt med sammanslagningarna) och intervjuat uppenbart ett 20-tal personer.

- Minnet är ingenting att lita på för en författare, har Torgny Lindgren sagt. Jag

dogörelse förstås, men hon skriver väldigt fint och noggrant. Alla människor i trakten och deras torp eller gårdar beskriver hon. Farmor antecknar vilka som är strävsamma och flitiga, det verkar ha varit något som var mycket viktigt, åtminstone i Småland. Hon har också koll på vilka som är frikyrkliga och kallar dem "läsare". Nere i Växjö var man väldigt statskyrkliga, det svenska "bibelbältet" där frikyrkorna är starka ligger som bekant längre norrut kring Jönköping.

För Gunnar Sandström har det också varit viktigt att försöka återge de miljöer och sammanhang som hans pappa rörde sig i på ett historiskt korrekt vis. Han har intervjuat äldre mejeriarbetare om hur de tillverkade smör förr i tiden, för mycket av den kunskapen har nu gått förlorad även inom själva mejerinäringen. Gunnar Sandström har också exempelvis talat med barmorskor för att kunna ge en realistisk bild av hur födsel gick till förr i tiden, liksom med personer som kan motorcyklar, fordon av betydelse i romanen. Men om sin pappa har han ibland tagit ut svängarna en del.

- Jag vill revanschera farsan, i verkligheten fick han aldrig sjunga i Missionskyrkans kör exempelvis, men det får han i min bok. Min pappa hade en jättestor röst

och han brukade sjunga för oss i familjen när han kom hem från sina långa arbetsdagar.

- Sängen var också ett sätt för honom att hantera sin svåra ångest på något vis. Det var viktigt för mig att inte undvika smärtan och mörkret i farsans liv, det är därför jag också skriver om hans långa och svåra depressioner.

Trots barndomstraktens syn på "läsare" blev just tron, väckelsen och frikyrkan viktig i Claes Sandströms liv. I Malå blev han medlem just i Missionskyrkan.

- Min pappa skrev inte så mycket, men han var en stor muntlig berättare. Men jag hittade en text han hade skrivit om när han fick sin uppenbarelse som jag också använder i boken. Han befann sig vid en väggrind utanför Falköping när allt blev stilla och han upplevde Herrens närvaro.

Har du lärt känna din pappa bättre genom att skriva boken?

- Ja, det är märkligt. Farsan har blivit mycket tydligare för mig på något vis, samtidigt har mamma blivit mycket diffusare. Jag stod min mamma nära och hon fanns alltid där som den stabila i familjen gentemot pappa som ofta försvann i sina depressioner. Nu ser jag henne inte alls lika klart längre.

Erik Jersenius